

พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:
กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ซาวหลัง
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

Monks on Forest Resource Conservation: A Case Study of
Phraratchachindanayok, Wat Phra Chedi Sao Lang,
Muang District, Lampang Province

นพดล อินทรเสนา¹, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์², ณรงค์ ปัดแก้ว³
Nopphadon Indrasena¹, Somchan Sripraschayanon²,
Narong Padkeaw³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakornlampang Buddhist College
Corresponding Author, Email: dstrategy2008@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง 3) เพื่อศึกษาบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสืบค้นเอกสาร การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง

ผลการศึกษา พบว่า 1) แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุได้อาศัยแนวคิดความเกื้อกูลระหว่างกันและมีบทบาทในด้านการปลูกจิตสำนึก การปกครอง การประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชน การป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและการฟื้นฟูสภาพป่า 2) ผลงานที่สำคัญของพระราชจินดานายก เช่น การเผยแพร่ การ

ปกครอง สาธารณูปการ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และการศึกษาสงเคราะห์ 3) บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ ความเป็นผู้นำ ส่วนสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเพิ่มเนื้อที่ป่า การประสานงานกับหน่วยงานราชการและชุมชนเพื่อป้องกัน รักษาและปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ บทบาทและสัมฤทธิ์ผลเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ 1) หลักปฏิบัติ/พระธรรมวินัย 2) วิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้ ต้องตระหนักถึงทรัพยากรป่าไม้ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ 1) ความเกื้อกูล 2) ความกตัญญูทเวทิตา 3) ความสมดุลของธรรมชาติที่ต้องได้รับความร่วมมือจากพระสงฆ์ในการบูรณาตามความเชื่อของสังคมให้ตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกัน

คำสำคัญ: พระสงฆ์; การอนุรักษ์; ทรัพยากรป่าไม้; พระราชจินดานายก

Abstract

The three objectives of this study are as follows: 1) to study the concepts and roles of forest conservation of Buddhist monks; 2) to study the biography and work experiences of Phraratchachindanayok in the conservation of forest resources in Lampang Province; and 3) to study the roles and achievements in the conservation of forest resources in Lampang Province of Phraratchachindanayok. This research is qualitative study and the tools of study are based on documentary data, observation, and in-depth interview to a group of leader monks in order to analyze the contents of roles and achievements in conservation of forest resources in Lampang Province.

The results of study found that 1) the concepts and roles of monks' conservation of forest resources rely on mutual support through various roles, namely the roles of raising awareness, Sangha administrative, public relations, coordination with government agencies and people, preventing shifting invasion, deforestation prevention, and forest restoration; 2) Phraratchachindanayok's workings are concerned with missionary work, administration, public utility, public service, and welfare education; 3) the roles and achievements in the conservation of forest resources are a position of Sangha administrative and leadership.

The achievements are as follows: the increasing of forest area, coordination with government agencies and communities to protect, preserve, and cultivate forest conservation awareness. The new body of knowledge indicates that the roles and achievement are due to two factors which are 1) practicing/Dhamma Vinaya and 2) community lifestyles. For these reasons it has to be aware of forest resources into three aspects: empathy, gratitude, and balance of nature which requires the monks to integrate with the social beliefs to realize the conservation of natural resources.

Keywords: Monk; Conservation; Forest Resource;

Phraratchachindanayok

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตในโลก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ เพราะทุกชีวิตล้วนเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ คือ ป่า และอาศัยป่าในการพัฒนาการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละสังคม นอกจากนั้น มนุษย์และสัตว์ก็อาศัยประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิตและการสืบพันธุ์ มนุษย์และสัตว์จึงมีความสัมพันธ์กับป่าอย่างใกล้ชิด

สำหรับพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นองค์กรทางศาสนาที่มีพัฒนาการความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับป่า ซึ่งไม่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตหรือสังคมอื่น ดังจะพบว่าการแสวงหาโมกขธรรม คือ การหลุดพ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นที่การมุ่งตรงสู่ป่าเพื่ออาศัยความสงบจากป่าในการพัฒนาจิต แม้กระทั่งการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมโพธิญาณของพระองค์ก็อยู่ภายใต้ต้นไม้ในป่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 1: 1) เมื่อตรัสรู้แล้วการประกาศพระสัทธรรมครั้งแรกก็ทรงแสดงท่ามกลางป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 12-13: 18-21) วัดหรืออารามเป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ล้วนอยู่ในป่า โดยเฉพาะการกำหนดเขตการทำกิจของสงฆ์จะต้องกำหนดชายป่าเป็นสำคัญ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 59: 71-72) ทั้งนี้เพราะการอยู่ในป่าถือเป็นวัตรที่ดีในการพัฒนาจิตใจตนเองตามหลักธุดงค์วัตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543: 114) ดังนั้น จะพบว่า พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับป่าอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนมีความรักและรู้จักบุญคุณของป่า (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), 2535: 18) ซึ่งหลักคำสอน

ดังกล่าวปรากฏอยู่ในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ที่ว่าด้วยการปฏิบัติตนของพระภิกษุผู้เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาว่า จะต้องละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องแผ้วและประการสุดท้ายทรงเน้นย้ำว่า ต้องยินดีในเสนาสนะอันสงัด (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 185: 91) คือ การมุ่งให้พระเข้าป่าเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของป่าในปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต เพราะมีการทำลายเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ สาเหตุมาจากความไม่รู้และความอยากหรือตัณหาของมนุษย์ด้วยการตัดต้นไม้มาทำประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ (ตัณหา) ของตนในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้พื้นที่หรือจำนวนป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก ผลจากการทำลายป่าไม้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลกและธรรมชาติมหาศาล ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะสถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายในประเทศไทย ไม่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นของโลกมากนัก ผลจากการทำลายป่าดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะฝนแล้ง ดินเค็ม น้ำท่วมอย่างรุนแรง ดินถล่ม

จังหวัดลำปางถือเป็นพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนบนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุมากมาย จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้าน นายทุนและผู้มีอิทธิพลเข้าไปทำลายป่าหรือจับจองที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์มีจำนวนลดลง ด้วยเหตุดังกล่าวพระราชจินดานายก เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์หลวงหลัง พระอารามหลวง ซึ่งเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้นำคณะสงฆ์ในจังหวัดลำปางร่วมรณรงค์อย่างจริงจัง โดยการนำพระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชนสร้างฝายชะลอน้ำ ปลุกป่า การทำพิธีสืบชะตาป่าและกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อปลุกจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติ บทบาทและผลสัมฤทธิ์ที่ส่งผลให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเป็นการสร้างความสมดุลทางธรรมชาติและธำรงรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้เคียงคู่จังหวัดลำปางต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง

2. แหล่งข้อมูล การศึกษาครั้งนี้อาศัยข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกและทุติยภูมิจากแนวคิด ทฤษฎี หนังสือวิชาการ บทความและงานวิจัย ตลอดจนการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระราชจินดานายก

3. ผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระสงฆ์ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าไม้ในจังหวัดลำปาง จำนวน 4 รูป ในลักษณะการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้ศึกษาบทบาท หน้าที่และการประสานงานร่วมกับชุมชน การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนขั้นตอนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระสงฆ์ดังกล่าวประกอบด้วย 1) พระราชจินดานายก (คำอ้าย สิริธมโม) เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) พระครูสันติพนารักษ์ (บรรลือ อดตสนฺโต) เจ้าอาวาสวัดสาแพะ ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง 3) พระมหาอดิสรณ์ อคฺคฺชฺโณ เลขาธิการสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ 1 วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 4) พระครูศรีวรกิจ (สุรินทร์ สุจินฺโณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4. วิธีการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับธรรมชาติ แนวคิดของพระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ป่าไม้ แนวคิดบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายก โดยการลงภาคสนามสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปลูกป่า การสืบชะตาป่า การทำฝายชะลอน้ำในลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้วัสดุ

ท้องถิ่นเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบของบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางและองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ด้านเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนากับธรรมชาติ พระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ป่าไม้ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์การสร้างสมดุลและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับทรัพยากรป่าไม้ที่มีประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน 2) การวิเคราะห์ด้านคุณภาพ (Qualitative Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านการให้ความรู้ การปลูกป่า การทำพิธีสืบชะตาป่า การทำแนวป้องกันไฟป่า การดูแลรักษาและป้องกันป่า การสร้างฝายชะลอน้ำและการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปให้เห็นบทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่รวมถึงภูเขาและลำธาร โดยอาศัยความเกื้อกูลระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนที่เน้นการพัฒนาจิตใจ ซึ่งปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดศีลธรรม อันเป็นต้นเหตุของความประพฤติอันไม่เหมาะสม เช่น การทำลายป่าไม้ การแสวงหาผลประโยชน์จากป่า จากการศึกษาได้พบแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ได้อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังต่อไปนี้

1) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการเทศนา กล่าวอ้างหลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาเพื่อให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบตนเอง และสังคม ยุติการบุกรุกทำลายป่า การปลูกฝังความรู้ที่เหมาะสมให้กับชาวบ้านโดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า

2) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารการปกครอง การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ โดยการแบ่งปันอำนาจ หน้าที่ตามความสามารถและช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการจัดหาผลประโยชน์ทางสังคมให้แสดงบทบาทด้านการเมือง การปกครอง สร้างการยอมรับและการการแบ่งปันสิ่งของที่สมควรให้ สงเคราะห์ผู้อื่น ด้วยเมตตาจิต

3) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต โดยคำนึงถึงมูลปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่เกิดจากการขาดศีลธรรมคุณธรรม อันเป็นต้นเหตุของความประพฤติอันไม่เหมาะสมและมีปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมา

4) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน การประสานงานและการทำงานร่วมกับประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน โดยร่วมมือกับทางชาวบ้านและหน่วยงานจากภายนอกเพื่อให้งานอนุรักษ์ป่าไม้ดำเนินไปได้ด้วยดี การทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับกลุ่มคนต่าง ๆ ต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวเพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น

5) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย สาเหตุหลักของป่าไม้ถูกทำลาย การให้ความรู้เป็นการแก้ไขปัญหาง่ายๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและหาแนวร่วมในการการอนุรักษ์ป่าไม้ หยุดยั้งไม่ให้ทำลายป่าและครองชีพด้วยความเหมาะสม

6) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าจะต้องควบคุมและป้องกันการพฤติกรรมชาวบ้านที่เป็นต้นเหตุการทำลายป่าไม้ โดยการสร้างวัดเป็นการป้องกันการเข้าบุกรุกป่าอย่างชัดเจนและปลูกฝังความรู้ที่เหมาะสมเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า เช่น การทำบุญถวายสังฆทานในป่าหรือนำชาวบ้านปลูกต้นไม้ในโอกาสสำคัญ

7) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า การเป็นผู้นำชุมชนในการปลูกป่าเสริมและทดแทนการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเพื่อเร่งปรับสภาพป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ ตลอดจนถึงการสร้างที่พักสงฆ์เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าในการเข้าไปเก็บของป่าและเผาทำลาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง พบว่า ชื่อเดิมของพระราชจินดานายก คือนายคำอ้าย นามสกุลต๋อนรับ เกิดวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2480 ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม 11 ค่ำ ปีมะเส็ง ปีชวดชื่อนายหล้า มารดาชื่อนางเตียม บ้านเลขที่ 60 หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง บรรพชาเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2494 ณ วัดทุ่งโป่ง ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง โดยเจ้าอธิการอินทร์

อินทจกโก เป็นพระอุปัชฌาย์ และอุปสมบทเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2501 ณ วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมืองปาน อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยมีพระธรรมจินดานายกเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อปี พ.ศ. 2505 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมปีที่ 7 จากโรงเรียนผู้ใหญ่วังหม้อ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2516 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักศาสนศึกษาวัดตันธงชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และในปี พ.ศ. 2524 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นตรี ในราชทินนามที่พระครูสิริเจติยาภิบาล (จต.ชต.) ปี พ.ศ. 2530 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโท ในราชทินนามเดิม (จต.ชท.) ปี พ.ศ. 2539 ได้รับการปรับพัดยศในตำแหน่งเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นตรี (จล.ชต.) ปี พ.ศ. 2544 ได้รับการปรับพัดยศในตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัด และปี พ.ศ. 2552 ได้รับการปรับพัดยศในตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดลำปาง

ผลงานของพระราชจินดานายกถือเป็นศาสนกิจของคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาททั้ง 7 ข้างต้น ดังต่อไปนี้ 1) งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นผู้ผลักดันการอบรมและหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด โดยเฉพาะเทศนาสั่งสอนชาวบ้านให้มีความรับผิดชอบตนเองและสังคมในการยุติการบุกรุกทำลายป่า ด้วยการสร้างกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า

2) งานด้านการปกครอง เป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์และกิจการของพระศาสนา ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายของเจ้าคณะปกครอง 2 ประการ คือ งานออกตรวจการคณะสงฆ์และงานจัดประชุมพระสังฆาธิการ เนื่องจากท่านมีตำแหน่งทางการปกครองจึงมีส่วนในการประสานงานภาครัฐกับประชาชนให้เกิดการอนุรักษ์ป่าไม่ดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งถือเป็นการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองประการหนึ่ง

3) งานด้านสาธารณูปการและงานบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น ผลงานดีเด่นในด้านการพัฒนาวัด ทำให้วัดพระเจดีย์ขาวหลังเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างประจำปี พ.ศ. 2537 และได้รับการยกเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สำหรับบทบาทด้านนี้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าที่เห็นชัดเจน คือ การเป็นผู้นำในการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและการป้องกันการไร่เลื่อนลอย รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพป่า ซึ่งเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์ต่อชาวบ้านอย่างแท้จริง

4) งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดหาอุปกรณ์การศึกษา หนังสือตำราเรียน โดยการสนับสนุนให้นักเรียนได้ศึกษาต่อในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าเป็นเรื่องของการให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตที่เกื้อกูลกับ

ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการเทศนาและประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องดีงาม

วัตถุประสงค์ที่ 3 บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก พบว่า บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของท่านได้ดำเนินตามหลักทางพระพุทธศาสนา คือ การสร้างสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมโดยอาศัยการร่วมกิจกรรมทางสังคม ให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจที่เป็นเครื่องจรรโลงชุมชนให้เห็นคุณค่าแห่งชีวิต จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระราชจินดานายก ได้แก่

1) ความเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ เช่น เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง เจ้าคณะจังหวัดลำปาง จึงเป็นพระสงฆ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและมีความสำคัญต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านอันเป็นการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจและด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2) ความเป็นผู้นำ เนื่องจากการเป็นคนท้องถิ่นโดยกำเนิดจึงเข้าใจวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นอย่างดี สามารถเป็นที่พึ่งด้านจิตใจและผู้นำด้านความคิดของชาวบ้านอย่างแท้จริง จึงมีส่วนทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี มีจิตใจมั่นคงและเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งด้วยระบบความเชื่อที่ถูกต้องดีงาม

3) ปัจจัยอื่น ๆ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การรักษาความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น การทำตนให้เป็นกัลยาณมิตร คือ (1) สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี พระสงฆ์ต้องพยายามชักชวนและชี้แจงให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้มั่นใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา (2) สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนได้เข้าใจแนวทางการปฏิบัติ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งตัณหา (3) สอนให้ละความชั่ว พระสงฆ์จะต้องมีพุทธวิธีสอนให้ละความชั่ว ทำความดีด้วยการสั่งสอนและทำเป็นตัวอย่าง (4) สนับสนุนให้ทำความดี พระสงฆ์ต้องสร้างเสริมกำลังใจให้คนทำความดี มีเทคนิควิธีแนะนำที่เหมาะสมแก่บุคคล (5) สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา

จากบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระราชจินดานายกทำให้ชาวบ้านให้ความเคารพนับถืออย่างมากและส่งผลต่อการทำงานที่มีผลสัมฤทธิ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ด้านการเพิ่มเนื้อที่ป่าให้มากขึ้น การอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นเพื่อการทำประโยชน์ต่อชุมชนด้วยการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ผลที่เกิดจากการดำเนินการดังกล่าว สามารถรักษาพื้นที่ของป่า ไม้ไม่ให้ถูกทำลาย ส่วนพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลายแล้วได้ขยายพันธุ์ไม้และพื้นที่ป่ามากขึ้น

2) ผลสัมฤทธิ์ด้านการประสานงานเพื่อให้หน่วยงานราชการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในการป้องกันและรักษาพื้นที่ป่า เช่น การสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีหน้าที่สำคัญในการเชิดชู การสร้างความเข้าใจ และการให้ความสนับสนุนในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพระราชดำริฯ โครงการปลูกฝังค่านิยมในกลุ่มบวร (วัดบ้านโรงเรียน) ให้มีความรักป่า รักธรรมชาติ รักสัตว์ป่า อันเป็นโครงการปลูกต้นไม้ในใจคน

3) ผลสัมฤทธิ์ในด้านการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีประกอบด้วยคุณธรรมเพื่อให้ประชาชนได้นำไปประยุกต์ใช้กับตนเองและสังคม เป็นการกระตุ้นให้สังคมเกิดความรู้สึกร่วมในการทำความดี เช่น การปลูกจิตสำนึกในเรื่องความสามัคคีด้วยการร่วมกันปลูกป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากป่าไม่มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผล คณะผู้วิจัยขออภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า พระสงฆ์กับป่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งหากพิจารณาจากข้อบัญญัติเรียกว่า นิสัย 4 คือ 1) การเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร 2) การนุ่งห่มผ้าบังสุกุล 3) การอยู่โคนไม้เป็นวัตร 4) การฉันยาตองด้วยน้ำมูตรเน่า (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2557: 1) จากข้อบัญญัติเหล่านี้ จะเห็นว่า บางข้อมีความเกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยของพระสงฆ์ในการบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อลดละมูลเหตุแห่งกิเลส การพึ่งพาอาศัยป่าของพระสงฆ์ทำให้เห็นคุณค่าของป่าที่มีต่อวิถีชีวิต ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มองที่กล่าวข้างต้น เช่น การป้องกันการบุกรุกทำลาย การฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม แม้ไม่ได้เข้าไปอาศัยอยู่ในป่าโดยตรงเหมือนสมัยพุทธกาล แต่บทบาทการอนุรักษ์ดังกล่าวก็เป็นการช่วยให้ชาวบ้านได้อาศัยของป่าทำมาหากินหรือได้อาศัยอากาศบริสุทธิ์หายใจอันเกิดจากป่า ดังนั้น แนวคิดและบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ในอดีตและปัจจุบัน จึงมีนัยสอดคล้องกันในแง่ของการคำนึงถึงคุณค่าอันแท้จริงของป่า คือ การเป็นสถานที่เกื้อกูลหรือเอื้อคุณค่าให้แก่สรรพชีวิต

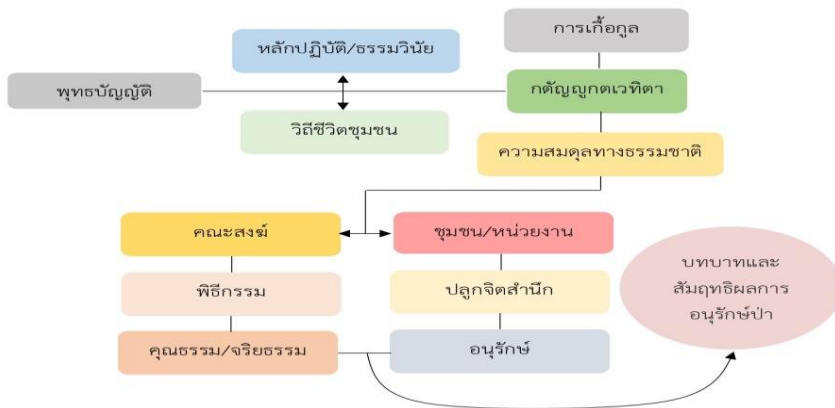
ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง ประเด็นนี้จะเห็นภาวะผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระราชจินดานายก เนื่องจากท่านได้เล็งเห็นความรื่นรมย์ของธรรมชาติ การอาศัยกฎแห่งธรรมชาติร่วมกันของสรรพสิ่งและเป็นมูลเหตุให้มนุษย์ต้องเกื้อกูลและอยู่ร่วมกันด้วยดีกับธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 191) ดังนั้น ผลงานด้านการปฏิบัติศาสนกิจของท่านจึงสอดคล้องกับบทบาทของพระสงฆ์ที่พึงอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การเผยแผ่ธรรมที่สามารถปลุกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งนี้ เพื่อให้คำแนะนำ สั่งสอน อบรมให้ชุมชนห่างไกลจากสิ่งชั่วร้ายและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ร่มเย็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุภา อุทโท (2541) ที่ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560) ที่พระสงฆ์ควรมีบทบาทส่งเสริมภูมิปัญญาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าไม้และต้นน้ำ ด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อปลุกจิตสำนึกและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อันเป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลชุมชน โดยการอาศัยป่าไม้เป็นเครื่องมือในการหล่อเลี้ยงชีวิตและการแสวงหาหนทางสู่ความหลุดพ้นจากกิเลส และสอดคล้องกับการศึกษาของจิรศักดิ์ สีหวัฒน์ (2544: 12) ที่เห็นว่า พระสงฆ์ควรตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติที่เกื้อกูลและสร้างความสุขให้แก่มนุษย์ การอนุรักษ์ป่าไม้จึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำให้การตระหนักถึงบุญคุณของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์ ดูแลและสร้างความสมดุลให้คืนแก่ธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก จะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ของพระราชจินดานายกเกิดจากการบทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน การผลักดันกิจกรรมคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยเป็นแกนนำอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ ซึ่งท่านได้ตระหนักถึงบทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านวิญญาณ โดยการบูรณาการหลักธรรมกับแนวทางปฏิบัติที่ยึดถือในสังคม เช่น จารีต ประเพณี วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ประสพสุข พันธุ์ประยูร, 2535: 2) บทบาทด้านการเมืองการปกครองยึดหลักปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการอนุเคราะห์สงเคราะห์และเกื้อกูล ทำให้ชุมชนเกิดการจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (สุเมธ ทรายแก้ว, 2536: 14) บทบาทด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนจำเป็นต้องอาศัยธรรมชาติดำรงชีพตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และบทบาทด้านเศรษฐกิจ คุณลักษณะส่วนตัวของแต่ละบุคคลกำหนดวิถีชีวิตและการดำรงชีพขึ้นอยู่กับความขึ้นแต่ละบุคคล โดยชาวบ้านอาศัยธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารมาหล่อเลี้ยงชีพและสร้างรายได้จนเจือในครอบครัว

องค์ความรู้จากการวิจัย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีความเกี่ยวกับการศึกษาสัจธรรมและการดำรงชีวิตอยู่ของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์มีบทบาทและมีผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามหลักพุทธบัญญัติด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ 1) หลักปฏิบัติ/พระธรรมวินัย และ 2) วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังภาพด้านล่าง

ภาพ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพจะเห็นความสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้ ประการแรก หลักปฏิบัติ/พระธรรมวินัย เป็นหลักปฏิบัติของพระสงฆ์ที่จะต้องอยู่ป่าเป็นวัตร เจริญสมณธรรมในการสำรวจอินทรียสังวรเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจสัจธรรมแห่งชีวิตที่อาศัยป่าไม้ช่วยสร้างเสริมคุณภาพของจิตวิญญาณให้เกิดสงบสุข มีความเมตตา เกิดสมาธิ รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาความจริงของสังขารอันมีผลต่อการรู้โลกและวิถีชีวิต การอยู่ในป่าไม่ปราศจากเสียงรบกวนทำให้เกิดกายวิเวกและจิตสงบเกิดจิตตวิเวก จนเกิดความพร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นไปเพื่อให้เข้าถึงอิสระจากกิเลสอาสวะ (อุปวิเวก)

ประการที่สอง วิถีชีวิตชุมชน การจาริกของภิกษุก็เพื่อประโยชน์และความสุขที่สะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูลและอนุเคราะห์ให้เกิดความสุขแก่มวลหมู่แห่งมนุษย์และเทวดาที่ห่างไกลจากกุศลกรรม เนื่องจากพระภิกษุต้องอาศัยก่อนข้าว/โภชนาหารจากชุมชนเพื่อบำเพ็ญเพียรสมณธรรม การจาริกสั่งสอนจึงเป็นการ

แก้กฏตอบแทนชุมชนที่อุปัฏฐากพระสงฆ์ด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน อบรมให้ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้าย และอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ความสัมพันธ์แก้กฏระหว่างพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยกับวิถีชีวิตชุมชนดังกล่าวข้างต้นนี้ อาศัยธรรมชาติ คือ ทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้ดำเนินไปด้วยกันได้ โดยเหตุผลที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ได้แก่ 1. *ความแก้กฏ* คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนเกิดจากการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและกัน 2. *ความกตัญญูกตเวทิตา* คือ การอนุรักษทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงกระทำเพื่อตอบแทนบุญคุณที่ได้เลี้ยงดูและอำนวยความสะดวกแห่งชีวิต 3. *ความสมดุลของธรรมชาติ* คือ การอนุรักษทรัพยากรป่าไม้เป็นแนวทางในการคืนความสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อให้สภาพแวดล้อมกลับคืนสู่ภาวะปกติ สร้างความสุขสงบแก่มนุษย์ต่อไป การสร้างความสัมพันธ์ทางธรรมชาติข้างต้น จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือทั้ง 2 ส่วน ได้แก่

1. พระสงฆ์ ต้องปกป้อง ดูแลและอนุรักษทรัพยากรทางธรรมชาติโดยอาศัยหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) พิธีกรรม โดยพระสงฆ์ต้องยึดหลักความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญในการนำพาชุมชนให้เกิดการอนุรักษทรัพยากรทางธรรมชาติ 2) คุณธรรม/จริยธรรม เป็นหลักที่ต้องเรียนรู้และพึงกระทำ โดยคุณธรรมจะเป็นแบบแผนส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมอันนำไปสู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับท้องถิ่นตนเอง

2. ชุมชนและหน่วยงาน การเผชิญปัญหาทางทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์และสังคมควรตระหนักและหันมาสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรมาตอบสนองความต้องการในชีวิต เพราะทรัพยากรเปรียบเหมือนลมหายใจของสรรพชีวิต

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ซึ่งปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทของตนอย่างเต็มที่ผนวกกับชุมชนที่ได้ดำเนินการในการปลูกจิตสำนึกและอนุรักษทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นการแสดงบทบาทและเกิดผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ดังที่พระราชจินดานายกได้ปฏิบัติมาและได้ศึกษาเป็นกรณีตัวอย่างตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาและศาสนกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ประวัติและผลงานของพระราชจินดานายกในการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปาง และบทบาทและผลสัมฤทธิ์ใน

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดลำปางของพระราชจินดานายก จากการศึกษาพบว่า ประการแรก แนวคิดและบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการเกื้อกูลระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน โดยอาศัยบทบาทหน้าที่สำหรับพระสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการเทศนากล่าว อรรถกถาธรรม 2) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารการปกครอง 3) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ 4) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน 5) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย 6) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และ 7) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า

ประการที่สอง บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระราชจินดานายก พบว่า ท่านปฏิบัติศาสนกิจตามระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับ บทบาททั้ง 7 คือ 1) งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นลักษณะการเทศนา สอนชาวบ้านให้มีความรับผิดชอบตนเองและสังคมในการยุติการบุกรุกทำลายป่า ด้วยการสร้างกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า 2) งานด้านการปกครอง เป็นบทบาทของ พระสงฆ์ในฐานะพระสงฆ์ที่ดำรงภาระที่ต้องประสานงานภาครัฐกับประชาชนให้เกิดการ อนุรักษ์ป่าไม้ดำเนินไปได้ด้วยดี 3) งานด้านสาธารณูปการและงานบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ ซึ่งต้องเป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์และป้องกันการบุกรุก ทำลายป่าและการป้องกันการทำไร่เลื่อนลอย รวมถึงการส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพป่า 4) งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตที่เกื้อกูลกับ ทรัพยากรธรรมชาติและเทศนาประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าต่อสาธารณชน

ประการที่สาม บทบาทและผลสัมฤทธิ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระ ราชจินดานายก พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ด้านการเพิ่มเนื้อที่ป่าให้มากขึ้น 2) ผลสัมฤทธิ์ด้าน การประสานงานเพื่อให้หน่วยงานราชการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในการ ป้องกันและรักษาพื้นที่ป่า 3) ผลสัมฤทธิ์ในด้านการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า ผลสัมฤทธิ์เหล่านี้สะท้อนบทบาทของท่านใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ของหมู่บ้านที่ได้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและเป็นกิจกรรม ประจำจังหวัดลำปาง รวมถึงกิจกรรมภูมิลำเนาฐานเกิดตนเอง โดยเฉพาะการเป็นแกน นำทางด้านพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและป่าไม้ 2) บทบาทด้าน การเมืองการปกครอง โดยช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการจัดหาผลประโยชน์ทางสังคม ให้กับชาวบ้าน รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการอนุรักษ์ป่าไม้ 3) บทบาท ด้านสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการดำรงชีพ ตั้งแต่การอยู่อาศัย เป็นแหล่งทำมาหากิน กระทั่งใช้เป็นกองเพลิงเผาศพ 4) บทบาทด้านเศรษฐกิจ โดยมีทัศนคติต่อการทำมาหา

กินของชาวบ้านที่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก จากที่กล่าวมาจะเห็นบทบาทของพระราชจินดานายกที่สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จิรศักดิ์ สีหวัฒน์. (2544). *บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าของจังหวัดนครราชสีมา: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสิมมาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสพสุข พันธุ์ประยูร. (2535). *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). (2535). *พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า*. นิตยสารเสขิยธรรม. 9 (2), 18.
- พระมหาสุภา อุทโท. (2541). *บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 4*, 25. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2557). *นวโกวาท*, พิมพ์ครั้งที่ 83. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเมธ ทรายแก้ว. (2536). *ปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษากรณีโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.